

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
“Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”**

кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності

МАТЕРІАЛИ

ІХ Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених

“ОСВІТА ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ”

(Одеса, 23-24 квітня 2021 року)

Одеса -2021

Грішина Б.В., студентка 4-го курсу спеціальності «Початкова освіта», факультет початкового навчання ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний заклад імені К. Д. Ушинського»

Петінова О.Б., доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

СУЧАСНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПОТРЕБУЄ КАРДИНАЛЬНИХ ЗМІН (на матеріалах соціологічного дослідження)

Класична шкільна освіта не відповідає сучасним запитам з боку особистості та суспільства, а також і потребам економіки. Саме тому й виникла необхідність здійснення кардинальних змін для забезпечення нової якості освіти на всіх рівнях: від дошкільної – до вищої. Розвинуті країни Європи, США, Канада, Японія вже пройшли шлях реформування освіти і тепер успішно впроваджують концепції індивідуальних освітніх програм, замість традиційних класичних уроків – усесторонній аналіз та дослідження тем, набуття навичок критичного мислення.

Україна вже стала на цей шлях, та впроваджує нові зміни – реформа, яка орієнтована на те, щоб випустити зі школи всебічно розвинену, здатну до критичного мислення цілісну особистість, патріота з активною позицією та інноватора, здатного змінювати навколишній світ і вчитися впродовж життя.

Чи готові українські вчителі на особистому та фаховому рівні до якісного реформування сучасної освіти? Відповідь на це питання можливо отримати за допомогою соціального опитування та аналізу останніх досліджень.

Євген Пенцак - професор фінансів. За його словами, з 18-го століття почалися нові прориви економічного мислення, коли люди зрозуміли, що те, що написано в книжках, не є аксіомою. Сучасна епоха характеризується високою турбулентністю. Якщо раніше можна було спокійно планувати діяльність на 5-20 років вперед, то зараз ми не знаємо, що буде через рік чи навіть місяць. Нині суспільство входить в четверту індустріальну революцію, коли між фізичною, цифровою та біологічною сферами зникають відмінності, а наше тіло починає зростатися з цифровим світом [1].

Кевін Келлі – американський журналіст, письменник та активіст з охорони природи. Він стверджує, що світ – це низка переплетених інформаційних систем. У своїй захопливій книзі «Невідворотне. 12 технологій, що формують наше майбутнє» Кевін Келлі малює оптимістичний прогноз на майбутнє, показуючи, як прийдешні зміни в нашому житті - від віртуальної реальності прямо вдома і економіки «on demand» (за запитом) і штучного інтелекту, вбудованого в більшість вироблених речей – виступають результатом кількох довгострокових і прискорюючих трендів. Келлі описує як вони доповнюють одне одного і перетинаються. Ці значні сили змінять те, як ми працюємо, вчимося, купуємо і спілкуємося одне з одним [2].

Мічіо Кайку – американський науковець японського походження у галузі теоретичної фізики та екології. Обіймає посаду професора теоретичної фізики у міському коледжі та університеті міста Нью-Йорк. У своїй праці «Фізика майбутнього» Мічіо Кайку досліджує, як три великі наукові революції – квантова механіка, біогенетика і штучний інтелект, – що кардинально змінили світ в останні сто років, змінять наше життя в XXI сторіччі. Спираючись на дослідження, які вже сьогодні проводять в наукових лабораторіях в усьому світі, Кайку передбачає майбутнє, у якому ми вже не будемо пасивними спостерігачами танцю Природи, а натомість перетворимося на активних хореографів матерії, життя й інтелекту [3].

Олена Пометун – член-кореспондент НАПН України, доктор пед. наук, професорка. Творча директорка неурядової організації «Вчителі за демократію та партнерство», наукова керівниця та консультантка українських і міжнародних освітніх проектів. У своїй праці «

Путівник з розвитку критичного мислення учнів початкової школи» Олена детально описує, що потрібно знати для навчання критичного мислення та які методи використовувати в початковій школі [4].

Сергій Бабак – український політик, юрист, економіст, психолог. Доктор технічних наук, кандидат економічних наук, співзасновник Ukrainian Heritage Foundation, куратор освітнього напрямку Українського інституту майбутнього. Голова комітету з питань освіти, науки та інновацій. Сергій досліджує всі ланки освіти, планові зміни в структурах та задачі щодо реформи оновлення змісту освіти: підвищення соціального статусу педагогів, оновлення освітнього середовища, робота над оптимізацією мережі [5].

"Кожен із нас – геній, але якщо оцінювати рибу за її вмінням лазити по деревах, вона все життя проживе, впевнена в тому, що вона – невдаха" (Альберт Ейнштейн).

В 1-й клас нової української школи пішли у 2018 році більше 440 000 дітей, у 2030 році ці учні закінчать її. Але яким буде наше суспільство у 2030? Ніхто не знає... Та вже зараз можна помітити технологічні тренди, які багато в чому визначають наше майбутнє. Світ неспинно та динамічно змінюється, а школа продовжує вчити приблизно так само, як і 150-200 років тому. Не будемо сягати в стародавні часи та шукати витoki шкільної системи. Але поринемо лише на 150-200 років у минуле, до перших кроків промислової революції. Чи змінилося призначення школи за ці роки? Які ключові моменти визначимо? Початок індустріальної революції близько двохсот років назад характеризується винаходом і використанням виробничих машин і поступовою заміною ручної праці, яке згодом дасть рух широкому використанню машинної техніки. Перехід від мануфактури до великої машинної індустрії докорінно змінює не тільки технічну базу виробництва країн, а і сферу суспільних відносин. Промисловість стає головною галуззю виробництва. Внаслідок перевороту промисловість повністю відділяється від землеробства. Зростання машинної індустрії збільшує чисельність промислових робітників.

Наука і технологія починають завойовувати роль провідного фактора економічного зростання. Все більше і більше країн стають копіювати нові технології і прагнуть використати накопичені знання. Це започатковує формування специфічного науково-технологічного простору [1]. Саме тоді з'явилася школа у тому вигляді в якому ми з вами зараз розуміємо. Які основні задачі вона вирішувала? Так, вона з'явилася приблизно років 200 назад під час першої промислової революції! Задача була швидко та стандартизовано навчити велику кількість людей для того, щоб вони задовольняли потреби першої промислової революції та масового виробництва [5]. Прогрес виробництва збагачував науку досвідом, а наука, в свою чергу, працювала над удосконаленням техніки, технології та організації виробництва [1].

Індустріальний характер суспільства вимагає прискореного розвитку науки та освіти у зв'язку з стрімким впровадженням технологій. Ким є вчитель в такій системі? Вчитель – це ретранслятор знань, фактів, інформації. Ми часто обманюємо себе, що лише сучасні діти мають кліпове мислення, насправді воно є й у вчителів. Гортаючи новинну стрічку соцмереж, ми не читаємо усі ці новини, а лише вибірково зупиняємось на фактах, що нас зачепили. Той самий процес відбувається і в дитини на уроці. Покоління digital native – це діти, які вже самі створюють контент для різних каналів. Вони очікують від сучасної освіти більшої самостійності, незалежності і меншої кількості авторитетів.

Основними елементами четвертої промислової революції стають суцільні інновації, які повністю змінюють спосіб життя людей, а також впливатимуть на свідомість (тобто поступово змінюватимуть саму природу людини). Це буде новий режим, де наші ж творіння зроблять нас кращими людьми і ми вже не зможемо жити без того, що створили [2]. Також гуманне ставлення до дитини має лежати в основі діяльності вчителя, оскільки це не можна замінити жодними технологіями чи освітніми трендами. Це те, що має бути в центрі спілкування не лише між вчителем та учнями, а й у стосунках із батьками, колегами. Вчитель має робити виклики учням, мотивувати їх здобувати більшого, надихати створювати.

Саме Нова школа пропонує за основу ще на перших циклах здобуття освіти закладати в свідомість через навчання ключові компетентності для комфортного життя як зараз, так і в майбутньому. Ось ці компетентності:

1. Вільне володіння державною мовою
2. Здатність спілкування іноземними мовами
3. Математична
4. Природничих науках техніки і технологіях
5. Інноваційність
6. Екологічна
7. Інформаційно-комунікативна
8. Навчання впродовж життя
9. Соціальні і громадянські компетентності
10. Культурна
11. Підприємливість та фінансова грамотність

Вчителі ставлять перед собою нове завдання: сформувати у школяра вміння вчитися. Це вміння формується шляхом компетентнісно-орієнтованого підходу до навчання. Сучасна українська школа має сприяти розвитку демократичної культури, формуванню необхідних для проживання у європейському співтоваристві політико-правових і соціально-економічних знань. Суспільство вимагає виховання самостійних, ініціативних, відповідальних громадян, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні соціальних, виробничих і економічних завдань. Виконання цих завдань потребує розвитку особистісних якостей і творчих здібностей людини, умінь самостійно здобувати нові знання та розв'язувати проблеми, орієнтуватися в житті суспільства. Саме ці пріоритети лежать в основі реформування сучасної школи, головне завдання якої — підготувати компетентну особистість, здатну знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих, а в майбутньому і професійних ситуаціях.

Важливим нині є не тільки об'єм знань, а й уміння ними оперувати, бути готовим змінюватись та пристосовуватись до нових потреб ринку праці, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя. На сучасному уроці потрібно раціонально організовувати навчально-пізнавальну діяльність учнів. Прогресивна освітня спільнота сьогодні ставить перед собою нове завдання - сформувати у школяра вміння вчитися.

Та чи готові вчителі до цих змін? Відповідь на це питання ми отримали за допомогою соціологічного опитування. Висунувши ряд гіпотез, які підтвердилися, ми отримали наступні результати.

Більша частина респондентів вважає, що класична система освіти застаріла та потребує термінових змін. Також вважають, що класно урочна система вже не сприяє розвитку індивідуальних та творчих здібностей учнів. Лише мала частина все ж поважають та притримуються старих методів у навчанні. Беручи до уваги цю інформацію, можемо сказати, що сучасні вчителі розуміють чому саме освітній процес потребує змін.

Завдяки опитуванню ми дізналися, що у більшості шкіл, де працюють респонденти, створені гарні умови для реалізації творчого потенціалу вчителів, але адміністрації потрібно більше працювати над психологічним кліматом, який сприяє продуктивній діяльності працівників.

Також підтвердилося те, що більшість вчителів мають високий рівень обізнаності щодо віртуальної реальності та інтерактивного співіснування в сучасному освітньому середовищі.

Респонденти розуміють та приймають той факт, що реформування освіти через компетентнісний підхід – гарантія правильного шляху у майбутнє.

Підводячи висновки, розуміємо, що сучасні вчителі готові до нових змін в освітньому процесі. Також бачимо, що мета реформування: перетворити українську освіту на інноваційне середовище, в якому учні й студенти набувають ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності. Науковці відповідно будуть мати можливості та ресурси для проведення досліджень, що безпосередньо

впливатимуть на соціально-економічний та інноваційний розвиток всієї держави. Аби освіта в Україні була не просто на високому рівні, а й стала цікавою для школярів, необхідно, шукати цікаві варіанти, вивчати ефективні напрацювання та враховувати міжнародний досвід.

Список використаних джерел

1. Євген Пенцак. Четверта індустріальна революція і освіта [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://open.kmbs.ua/chetverta-industrialna-revolyuciya-i-osvita/>
2. Кевін Келлі. Невідворотне. 12 технологій, що формують наше майбутнє. – Київ: видавництво «Наш формат». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://forhistory.xyz/industrialna-revolyutsiya/?utm_campaign=shareaholic&utm_medium=facebook&utm_source=socialnetwork
3. Мічіо Кайку. Фізика майбутнього. – Львів: «Літопис».
4. Олена Пометун. Путівник з розвитку критичного мислення учнів початкової школи. – Київ, 2018.
5. Сергій Бабак. Відеолекція iForum-2019 «Чому не вчить сучасна школа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.youtube.com/watch?v=hoAnyEUKmLE&t=69s>
<https://2019.iforum.ua/speakers/babak/>

Добролюбська Юлія Андріївна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії та методології науки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

ОСВІТНІ АСПЕКТИ КРИЗИ ІСТОРИЧНОЇ СВІДОМОСТІ

Корінні зміни в сфері ідеології та суспільного ладу, пошук нової української ідентичності, нових ідейних засад розвитку державності не закінчені до сьогодні і природним чином позначаються на розвитку історичної науки. Не в меншій мірі позначаються вони на системі історичної освіти – як середньої, так й вищої. Єдине уявлення про історію, єдина картина історичного процесу, навіть загальні уявлення про зміст самої історичної науки тепер відсутні [1, с. 91-108].

Деякі з цих проблем були неминучі при входженні вітчизняної науки в світовий науковий процес. Для західної науки такі проблеми є постійним супутником протягом вже багатьох десятиліть, вона звиклася з ними. Але при українській специфіці подібні вічні проблеми особливо загострюються – і їх супроводжують інші, власне українські. Останні пов'язані з загостреною недовірою суспільства до історичної науки, з одного боку, і живим інтересом до історії, з іншого. Однією з таких характерних специфічних рис є, наприклад, обвальне зростання публікацій в стилі так званої «фольк-історії», всілякі «нові хронології», «таємниці забутих цивілізацій», пошуки «богів з космосу».

На Заході подібного роду «дослідження» давно зайняли свою нішу, нескінченно далеку від академічних сфер [1, с. 96]. У нас же на хвилі ідейного розброду 90-х вони іноді проривалися навіть до освітніх програм. Нерідко подібним побудовам надається «патріотичний» або «національний» характер, що особливо турбує, оскільки ганьбить самі поняття патріотичного і національного. Іншою специфічною рисою є сам по собі суспільний інтерес до історії і прагнення актуалізувати її, шукати в ній зразки, «героїв» і «лиходіїв». Цей інтерес набагато вище, ніж на Заході, і сам по собі, звичайно, аж ніяк не поганий, бо свідчить про збереження живого зв'язку часів. Але, з іншого боку, він являє живильний ґрунт для різного роду піарівських кампаній на нібито історичні теми, поляризує суспільство,